

Ключевые слова: расходы, программно-целевой метод, выделение бюджета, планирование, реформирование, бюджетные средства

Buryak P.Yu., Doroshenko S.M. Programmatic – program-target as a basis method of improvement planning of indexes of social sphere

The article deals with the practical aspects of program-target method in budgeting that promote the reform of local budgets and also foreign experience of its introduction. The accent is made on the differences in method of formation of budget and advantages, admitted during the planning of expenses also positive and negative sides are shown here. The examples of appliance of program-target method in social sphere, quality and quantity indicators of the reached results from the execution of the foreseen programmes are shown here. The principles shown below have recommended character and it is proven that effective and purpose-oriented using of limited budget resources is possible due to the program-target method of planning the budget expenses.

Keywords: expenses, program-target method, budgeting, planning, reforming, budget means

УДК 336.64: 336.67

Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;
магістрант П.П. Адамович – Львівська КА

**ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗПОДІЛОМ
ТА ВИКОРИСТАННЯМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Визначено суть управління прибутком підприємства. Досліджено прибуток підприємства як об'єкт управління. Вдосконалено наявні інструменти управління розподілом та використанням прибутку, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Актуальність теми. Аналіз функціонування підприємств у фінансовій нестабільності показує, що існує декілька проблем, які є сьогодні основними як для самих підприємств, так і для української економіки загалом, які найбільше перешкоджають реалізації основних цілей підприємства, серед яких треба виділити такі: нестачу обігових коштів, високі ставки та нестабільність законодавства й державного регулювання загальнодержавних податків, низьку платоспроможність основних споживачів, труднощі з поставанням, зниження попиту на продукцію, збиткова діяльність підприємства. З метою нівелювання фінансових ризиків діяльності підприємства, здобуття належного рівня фінансової автономії та розвитку його економічного потенціалу, що враховує стратегічні цілі функціонування суб'єктів господарювання у всіх сферах національного господарства України, важливим є побудова ефективної системи управління, спрямованої на формування своєчасних управлінських рішень як відповідь на зміни економічної ситуації на ринку та в зовнішньому середовищі. У ході трансформаційних процесів поки що не вдалося виробити досконалих методів управління фінансово-господарською діяльністю підприємств, які забезпечували б належні кінцеві результати. Забезпечення ефективного розвитку підприємницьких структур базується на принципі узгодження темпів підвищення результативності діяльності та капіталізації прибутку із можливостями оптимального споживання, що враховує дивідендну політику підприємства та соціальні аспекти його функціонування.

Проблеми використання прибутку підприємства, його прибуткової діяльності в різних аспектах досліджували науковці України і зарубіжжя. Серед них визначимо: І. Бланка, І. Балабанова, Л. Бадалова, Б. Данилишина, Дж. Джурана, С. Дорогунцова, І. Каца, Г. Крамаренко, М. Коробова, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, А. Маршалову, Н. Менкью, М. Мельникову, Л. Омелянович, А. Поддєрьогіна, Р. Солоу, А. Садекова, Р. Сайфуліна, О. Стоянову, Н. Ушакову, Н. Чумаченка, А. Шеремета. Як за радянських часів, так і в період ринкових трансформацій, ці проблеми залишаються актуальними і не до кінця вирішеними. Так, за межами сучасних досліджень залишаються поєднання якісної та кількісної характеристик прибутку, що поширює не тільки систему об'єктів якості, а й просуває показник прибутку на принципово новий рівень і місце у фінансовому механізмі підприємства. Актуальним є дослідження системи управління використанням прибутку підприємства, що спрямоване на забезпечення розвитку підприємства за рахунок капіталізації прибутку, підвищення його вартості через механізм ефективної дивідендної політики та підвищення соціальних стандартів для працівників.

Мета дослідження. Визначення прибутку підприємства як об'єкта управління та вдосконалення існуючих інструментів управління ефективним його використанням, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Виклад основного матеріалу. В умовах світової фінансової кризи та негативних реалій української економіки відбулося формування деструктивних змін у більшості галузях національного господарства та зниження прибутковості діяльності суб'єктів господарювання. Вади системи управління, що базувалися лише на поточних цілях досягнення максимального кінцевого результату в короткотерміновому періоді, відсутність елементів стратегічного управління, зокрема при розподілі і використанні прибутку, відсутність планування та системи прогнозування на вітчизняних підприємствах, а також нехтування недопустимо низьких показників абсолютною платоспроможності та високими фінансовими ризиками діяльності, виступили основним катализатором збиткової діяльності значної частини вітчизняних підприємств.

За даними Державного комітету статистики України у 2009 р. 41,3 % підприємств працювали збитково, а сума чистого збитку становила 130593,6 млн грн. Необхідно зазначити, що 58,7 % підприємств, що працювали прибутково, отримали лише 99003,7 млн грн чистого прибутку, що свідчить про значний спад економіки України.

Розподіл прибуткових та збиткових підприємств за галузями економіки в Україні у 2009 р. відображено на рисунку.

Отже, актуальним вважаємо вдосконалення існуючих інструментів управління, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств та враховуватимуть тактичні та стратегічні аспекти управління.

Загалом під управлінням прибутком підприємства необхідно розуміти побудову системи управління, що враховує тактичні та стратегічні аспекти управління, спрямована на підвищення кінцевих результатів діяльності

суб'єкта господарювання, яка розглядається як сутність взаємопов'язаних елементів, кожних з яких виконує певну роботу, спільна дія котрих забезпечує досягнення механізму отримання прибутку заданої величини.

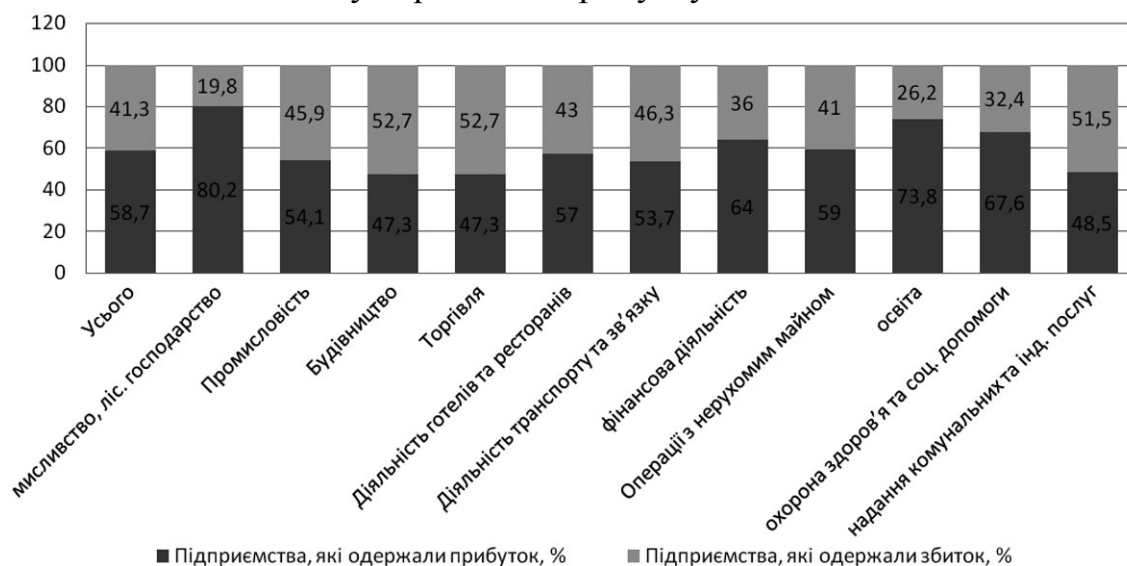

Рис. Розподіл підприємств за кінцевими фінансовими результатами діяльності в Україні за 2009 р. [7]

Оперативна система управління прибутком реагує на поточні проблеми управління та повинна забезпечити прибуткову діяльність підприємства у короткотерміновому періоді. Натомість, стратегічна система управління спрямована на формування процесу стратегічних змін, які створюють умови необхідності зміни діючої стратегії управління прибутком підприємства з урахуванням відповідності його внутрішніх можливостей умовам зовнішнього середовища.

Структура механізму управління прибутком підприємства охоплює ринковий механізм регулювання, формування й використання прибутку, державне нормативно-правове регулювання із питань формування й розподілу прибутку, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу й використання прибутку, систему конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком.

Система організаційного забезпечення управління прибутком – це взаємозалежна сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розроблення й прийняття управлінських рішень щодо окремих аспектів формування та використання прибутку та несуть відповідальність за результати цих рішень. Останнім часом організаційне управління прибутком базується на формуванні більш ефективних структурних підрозділів підприємства – центрів відповідальності. Вихідним моментом створення системи управління прибутком, на основі виділення центрів відповідальності, є персоніфікація відповідальності за прийняття рішень. Виділяють три види центрів відповідальності: витрат, прибутку, інвестицій [8, с. 8].

Прибутковість підприємств за економічною сутністю пов'язана з отриманням прибутку та оцінюється різноманітними його зв'язками з показниками капіталу, витрат, доходів, які є головними орієнтирами і водночас критеріями стану та ефективності виробництва [4, с. 6].

Об'єктом розподілу є загальна сума прибутку, отриманого підприємством у звітному періоді від звичайної і надзвичайної діяльності. Під розподілом прибутку потрібно розуміти спрямування прибутку до бюджету у вигляді податків і визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства.

В умовах ринкових відносин велике значення має обґрунтування співвідношень у спрямуванні прибутку на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, формування фінансового резерву, на виплату засновникам (власникам), дивіденди акціонерам тощо. Водночас, прибуток є джерелом сплати підприємством штрафних санкцій, здійснення відрахувань на благодійні заходи, а також використовується для погашення кредитів, отриманих на інвестиційні цілі [3, с. 351].

Під час розподілу прибутку важливим є оптимальне поєднання таких завдань його ефективного використання: здійснення розподілу прибутку відповідно до стратегії розвитку підприємства; підвищення рівня добробуту власників підприємства, шляхом реалізації дивідендної політики; забезпечення приросту ринкової вартості суб'єкта господарювання у короткотерміновій та довготерміновій перспективах; підвищення інвестиційної привабливості підприємства; забезпечення ефективного впливу на трудову активність працівників, яка здійснюється шляхом участі працівників у розподілі прибутку; реалізація соціального розвитку підприємства; поповнення фінансових ресурсів підприємства; розвиток матеріально-технічної бази внаслідок капіталізованої частини прибутку; підвищення рівня платоспроможності підприємства за рахунок скерування капіталізованого прибутку в обіговий капітал; зменшення ризиків діяльності внаслідок формування та поповнення резервного фонду, фонду резерву виплат дивідендів, інших фондів спеціального призначення.

Стратегічними завданнями управління підприємств, з урахуванням яких необхідно виконувати розподіл прибутку, є: забезпечення ефективності діяльності ключових напрямків діяльності; забезпечення додаткового розвитку і отримання максимальної вартості підприємства; забезпечення стабільної прибутковості діяльності; створення нових і розвиток існуючих напрямків діяльності для забезпечення подальшого розвитку; виконання реальних можливостей і концентрації потужностей, з метою створення потенціалу розвитку; розвиток підприємства шляхом ефективного використання капіталу; створення реальних гарантій для подальшого розвитку; створення стійкого потенціалу розвитку в різних сценаріях змін.

Управління розподілом та використанням прибутку підприємства доцільно здійснювати поетапно:

1. *Перший етап* – формування інформаційної бази для аналізу ефективності використання підприємства.

2. *Другий етап* – ретроспективний аналіз використання прибутку підприємства.

3. *Третій етап* – дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність використання прибутку підприємства.

4. *Четвертий етап* – це визначення напрямів розподілу прибутку у поточному період з врахуванням стратегічних та тактичних цілей підприємства.

5. *П'ятий етап* – розроблення системи управлінських рішень по забезпеченню повного та ефективного використання розподіленого прибутку.

6. *Шостий етап* – забезпечення контролю за виконанням управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку підприємства.

7. *Сьомий етап* – корегування окремих управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку за результати здійсненого контролю та з врахуванням стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, на наш погляд, основними шляхами покращення цільової структури використання прибутку підприємства є:

- визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що спричинить до подальшого розвитку підприємства та покращення фінансових результатів від діяльності підприємства;
- оптимізація розміру коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, спрямованих на матеріальне заохочення працівників, що сприятиме підвищенню продуктивності праці і як наслідок розміру прибутку у майбутніх періодах, а також соціального розвитку підприємства;
- розрахунок оптимального розміру резервного фонду та скерування коштів на забезпечення його збільшення;
- оптимізація коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди та з іншою метою;
- забезпечення умов діяльності підприємства за яких прибуток, який підлягає розподілу підприємства не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;
- складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом;
- проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку;
- проведення економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Висновки і пропозиції. Таким чином, прибуток є об'єктивною економічною категорією, тому на його формування впливають об'єктивні процеси, які відбуваються у суспільстві, у сферах виробництва й розподілу суспільного продукту та національного доходу. Під час формування системи управління важливим є системний підхід, що базується на врахуванні тактичних та стратегічних аспектів управління, спрямованих на максимізацію кінцевого результату як в короткотерміновому, так і в довготерміновому періодах. Повнота та своєчасність відтворення системи завдань ефективного використання прибутку є необхідною умовою забезпечення керованого ефективного розподілу прибутку підприємства, а встановлення оптимальних обмежень за рівнем його споживання та капіталізації в процесі розвитку стратегічних ресурсів чи їхніх окремих компонентів забезпечить застосування нової парадигми розвитку підприємств у сфері товарного обігу.

У перспективі подальших досліджень актуальним є оцінювання впливу системи управління формуванням прибутку на господарську діяльність підприємств на основі аналізу руху грошових коштів та розрахунку показни-

ків окупності грошових видатків, а також побудова багатофакторної моделі ефективності використання прибутку підприємства та її вплив на основні кількісні та якісні показники його діяльності.

Література

1. **Баранцева С.М.** Стратегічне управління прибутком торговельного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / С.М. Баранцева-Донецьк, 2007. – 22 с.
2. **Бланк И.А.** Управление прибылью / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Ника-Цент", 1998. – 544 с.
3. **Боднар Н.М.** Економіка підприємства : навч. посібн. / Н.М. Боднар. – К. : Вид-во А.С.К., 2004. – 400 с.
4. **Дзюбенко Л.М.** Організаційно-економічне забезпечення прибутковості підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Л.М. Дзюбенко. – К., 2007. – 22 с.
5. **Донець Л.І.** Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових формування господарювання : монографія / Л.І. Донець, С.М. Баранцева. – Донецьк : Вид-во ДНУЕТ, 2009. – 255 с.
6. **Орлов О.О.** Планування прибутку підприємства в умовах ринкової економіки : монографія / О.О. Орлов, Є.Г. Рясних, Н.І. Гавловська. – Хмельницький : Вид-во ХНУ, 2009. – 155 с.
7. **Офіційний web-сайт** Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. **Ткаченко Є.Ю.** Управління формуванням прибутку в процесі господарської діяльності підприємств машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Є.Ю. Ткаченко. – Запоріжжя, 2006. – 22 с.

***Блонская В.И., Адамович П.П.* Совершенствование системы управления делением и использованием прибыли предприятия**

Определяется суть управления прибылью предприятия. Исследуется прибыль предприятия как объект управления. Усовершенствованы существующие инструменты управления делением и использованием прибыли, которые отвечают современным экономическим условиям деятельности украинских предприятий.

***Blonska V.I., Adamovich P.P.* Perfection of the control a division and use of income of enterprise system**

Essence of management of enterprise an income is determined. The income of enterprise as management object is explored. The existent instruments of management a division are improved and which answer the uses of income of, to the modern economic terms of activity of the Ukrainian enterprises.

УДК 331.526-053.81 *Здобувач М.О. Корчун – Львівський НУ ім. Івана Франка*

СИТУАЦІЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЙОГО МОЛОДІЖНОМУ СЕГМЕНТІ

Фінансово-економічна криза, яка почалася з IV кварталу 2008 р., спричинилася до значного погіршення показників на ринку праці України і його молодіжному сегменті, особливо у I кварталі 2009 р. Показники травня 2009 р. засвідчили, що найглибшу точку спаду пройдено і економіка поступово починає рухатись угору. Відповідно, до кінця 2009 р. ситуація на ринку праці дещо покращилась.

Постановка проблеми. 2009 р. позначився для України складними випробуваннями, що не могло не позначитись на ситуації на ринку праці та його молодіжному сегменті. В умовах виходу із кризи важливого значення